

Skötselplan för Svartåmadens naturreservat i Nässjö kommun

Innehållsförteckning

Skötselplan för Svartåmadens naturreservat i Nässjö kommun	1
Innehållsförteckning	2
1. Syftet med naturreservatet	3
2. Beskrivning av området	Fel! Bokmärket är inte definierat.
2.1 Administrativa data	3
2.2 Prioriterade bevarandevärden	Fel! Bokmärket är inte definierat.
2.3 Topografi, geologi och hydrologi	4
2.4 Historik och markanvändning	4
2.5 Växt- och djurliv	5
2.6 Friluftsliv	6
2.7 Bebyggelse och anläggningar	6
2.8 Källförteckning	6
3. Mål och skötselåtgärder för naturreservatet	7
3.1 Övergripande mål med skötseln	7
3.2 Skötselområden med bevarandemål och åtgärder	7
Skötselområde 1: Våtmark 44,5 ha	7
Skötselområde 2: Fastmarksholmar 6,4 ha	8
3.3 Friluftsliv och gränser	9
3.4 Oplanerade övergripande åtgärder	10
3.5 Sammanfattning av planerade skötselåtgärder	10
4. Dokumentation och uppföljning	11
4.1 Uppföljning av skötselåtgärder	11
4.2 Uppföljning av bevarandemål	11
5. Bilagor	11

Skötselplanens giltighetstid

Skötselplanen har upprättats av Länsstyrelsen i Jönköpings län 2024 och gäller tills vidare men bör revideras när tillsyn eller uppföljning visar att behov finns. Beslutets syfte och föreskrifter sätter ramarna för skötselplanens revidering. Beslut om naturreservat fattades den 13 december 2024.

Vid frågor om skötsel av naturreservat kontakta Länsstyrelsens växel, telefon: 010-223 60 00.

1. Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att:

- bevara och vårda ett våtmarkskomplex med vattendrag, rikkärr, mader, öppen myr, glest trädbevuxen våtmark och skogbevuxna fastmarksholmar
- bevara och vårda biologiska mångfald som är knuten till naturtyperna i våtmarkskomplexet och på fastmarksholmarna
- bevara och utveckla våtmarkskomplexets hydrologiska värden
- inom ramen för bevarande av naturvärdena ge besökare möjlighet till naturupplevelser och ett rikt friluftsliv

Syftet ska uppnås genom att:

- skogen lämnas huvudsakligen till intern dynamik och naturliga processer kompletterad med punktvisa åtgärder för att gynna främst tall och lövträd
- rikkärren hävdas regelbundet
- diken får läggas igen efter hydrologisk undersökning
- hela området röjs från vegetation av igenväxningskaraktär

2. Beskrivning av området

2.1 Administrativa data

Namn	Svartåmaden
Skyddsform	Naturreservat
Areal	51 hektar (ha) varav vatten 1 ha
Beslut om Natura 2000	Nej
IUCN-kategori	IV – Habitat/Artskyddsområde
Miljömål	Myllrande vårmarker, Ett rikt växt och djurliv
Län	Jönköping
Kommun	Nässjö
Socken	Norra Solberga
Naturgeografisk region	Sydsvenska höglandets centrala och östra delar (13),
Mittpunktskoordinater	N 6396600 – E 489300 (SWEREF99TM)
Lägesbeskrivning	1 km SV om Anneberg
Fastighet(er)	Del av Gullarp 1:7, del av Solberga 1:1, del av Solberga-Hult 1:7, del av Älmeshult 1:3, 1:4, 2:2 och 3:1. Nyttjanderätter och servitut redovisas i sakägarförteckningen, bilaga 3

Markägarkategorier	Enskilda
Gräns	Enligt beslutskartan, bilaga 1 Gränsen är inmätt in enligt Naturvårdsverkets riktlinjer.
Förvaltare	Länsstyrelsen i Jönköpings län

2.2. Prioriterade bevarandevärden

Typ	Värde
Naturtyp	Våtmark inklusive rikkärr, barrblandskog
Strukturer	Varierat vattenstånd, flerskiktad skog
Arter	Knärot, slätterblomma

2.3. Topografi, geologi och hydrologi

Naturreseptatet utgörs av vidsträcktä kärr på bägge sidor om det ca 5 meter breda vattendraget Svartån. Även svagt välvda mossar och sumpskog förekommer, liksom madmark längs med Svartån. Området som helhet är flackt och ligger på en höjd av 230 meter över havet (m.ö.h.). I området finns några fastmarksöar som höjer sig ca 15 meter över myrmarken. Berggrunden utgörs av bergarten granitoid och metamorfa ekvivalenter. Jordarten är torv i myrmarken och morän i utkanten av myren mot fastmarken. Svartåmaden hör till huvudavrinningsområdet Motala ström och delavrinningsområde ”mynnar i Vässledasjön”. Ett äldre namn på Svartån tycks vara Væro ström.

2.4. Historik och markanvändning

Områdets utpekade naturvärden är knutna till mad och våtmark som är starkt beroende av den dämmande effekt som dammen norr om reservatets norra del har på hela reservatsområdet. Förutom den höjning av vattennivån som skett i området skapar dämnet årliga översvämningar av madmarkerna längs med vattendraget Svartån som gynnar både artrikedomen och fågellivet i området. Eftersom dammen har funnits i området sedan mycket lång tid tillbaka, kanske så länge som 800 år, men mer säkert i åtminstone 500 år, får nuvarande tillstånd i naturmiljön betraktas som ”naturligt”. En framtida utökning av naturreseptatet som inkluderar dammen och dämnet behövs för att säkerställs att Svartåmadens naturvärden bevaras långsiktigt.

Av generalstabskartan från 1887 framgår att såväl Svartån som våtmarksområdet däromkring hade ungefär samma utsträckning på 1880-talet som den har idag, eventuellt kan myrmarken ha varit

något större. Skogsmarken kring myren utgjordes vid denna tid av barrskog på östra sidan och lövblandad barrskog på västra sidan.

Våtmarken berörs endast av ett fåtal diken. I mellersta delen av området ansluter dock ett större dike från öster. Diket har inte rensats på lång tid och sedan det vuxit igen har loppet till viss del blivit naturligt slingrande. Ett nytt dammbygge i nordväst (Ärrhult) ger negativ påverkan genom diken på intilliggande sumpskog och rikkärr inom myrskyddsplanen. En skogsväg till Personakullen har skurit av en bit av våtmarken och medför att igenväxningen av rikkärren här påskyndas.

2.5 Växt- och djurliv

Naturreservatet utgörs av ett biologiskt värdefullt våtmarkskomplex som breder ut sig på bägge sidor om vattendraget Svartån.

Våtmarken har genom sin varierande miljö en hög biologisk mångfald. Ett fyrtiotal kärlväxtarter har noterats i fältsiktet, däribland slätterblomma, missne, klotpyrola, korallrot och Jungfru Marie nycklar. I området finns madmark längs med Svartån, vidsträckta kärr och rikkärr, en svagt välvd mosse och sumpskog. Även skogklädda fastmarksholmar med gammal skog och bitvis rikligt med död ved ingår i naturreservatet.

Svartåmadens välutvecklade madmarker utgör en raritet i Jönköpings län. Närmst vattendraget dominerar högvuxen starrvegetation och fräkenväxter. Övriga delar är örtrika med bland annat kärrsilja, ängsruta, pors, kråk- och vattenklöver. Ruggar av vasstarr, kavedun och bladvass breder ut sig ut sig och i den öppna vattenspegeln finns arter som gul näckros, sjöfräken, kranssvalting, vattenblink och sjöranunkel. Maderna är som bredast längst i norr.

Kärren är glest bevuxna med björk och gran. Mot fastmarken övergår våtmarken i tallmossar av skvattramtyp samt små buskage av dvärgbjörk. Tallmossarna har ett bottenskikt som domineras av tallvitmossa och klubbvitmossa. Dess flora är fattig. På flera ställen i området förekommer rikkärr, dvs. näringsfattiga men mineralrika kärrmiljöer som tillförs mineraler från intilliggande kalkhaltig eller mineralrik berggrund eller jord. I rikkärren växer bland annat orkidéerna korallrot och Jungfru Marie nycklar, slätterblomma, dybläddra, gräsull, knaggle- och trindstarr. Bottenskiktet är här välutvecklat med både vit- och brunmossor. Det mineralrika vattnet gynnar krävande mossor som späd skorpionmossa och

knoppvitmossa. I området förekommer även översilningsmarker, Översilningsmarker är sluttande områden där grundvattnet tränger fram till ytan. Sådana marker har ofta mycket frodig växtlighet.

Sumpskogar förekommer främst i reservatets östra delar. Dessa har en rik flora med arter som granbräken, missne, rank- och skärmstarr samt käll- och bandpraktmossa. I flera äldre barrblandskogsbestånd växer det bitvis rikligt med knärot, i öster i sällskap med grönpyrola. Även lav- och svampfloran är rik. På en allåga i öster växer platt spretmossa, en art som har få kända förekomster på det småländska höglandet. Ett antal fastmarksholmar med gammal tall och inslag av äldre gran förekommer i området. I närhet till gammal tall har dropptaggsvamp noterats och på högstubbar växer kornig nållav och brunpudrad nållav. På flera håll förekommer hålträäd och död barrved som nyttjas av vedinsekter.

Djurlivet är dåligt undersökt. Kända förekomster av signalarter och rödlistade arter finns samlade i bilaga 2a.

2.6 Friluftsliv

Området är av viss betydelse för det rörliga friluftslivet, främst vad gäller bär- och svampplockning. Stora delar av våtmarksområdet är dock blött och svårtillgängligt. På vintern dras spår för längdåkning.

2.7 Bebyggelse och anläggningar

På östra sidan finns en bro/spång över ån till en av fastmarksöarna och ett vindskydd. Vindskyddet kommer att tas bort. I övrigt finns det ingen bebyggelse eller andra anläggningar inom naturreservatet.

2.8 Källförteckning

Fornlämningsregistret. Riksantikvarieämbetet. www.raa.se

Länsstyrelsen i Jönköpings län, 1995. Natur i Jönköpings län.

Länsstyrelsen i Jönköpings län, 1995. Våtmarker i Nässjö kommun. Meddelande 6/95.

Länsstyrelsen i Jönköpings län. Registerblad NRO06089. Område av riksintresse för naturvård i Jönköpings län.

Norra Solberga hembygdsförening. www.solbergahembygd.se, data hämtat 2016-01-18.

Rapportsystem för växter, djur och svampar. www.artportalen.se

SGU. Jordartskartan, skala 1:50 000.

SGU. Berggrundskarta, skala 1:1 miljon.

Skogsstyrelsen. Nyckelbiotopsbeskrivningar.
Naturvårdsverket, 1994: Myrskyddsplan för Sverige
Länsstyrelsen i Jönköpings län, 2006. Värdefulla myrmarker i
Jönköpings län. Meddelande nr 2006:5.
Pro Natura, 2016: Våtmarker i Nässjö kommun

3. Mål och skötselåtgärder för naturreservatet

3.1 Övergripande mål med skötseln

Målet med skötseln är att bevara Svartåmanden som ett våtmarkskomplex med mosse, öppna kärr, mader, sumpskogar och fastmarksholmar med naturskogsartade barrblandskogar. Svartåmanden ska också hysa ett artrikt djur- och växtliv med för naturtyperna karaktäristiska arter. De diken som finns läggs igen där det är möjligt och föregås av en hydrologisk utredning. Skogen på fastmarksholmarna sköts genom att efterlikna en naturlig störningsregim genom mindre åtgärder för att gynna förekomsten av tall och lövträd i barrblandskogen. Åtgärder ska genomföras för att restaurera och bibehålla delar av våtmarken öppen eller glest trädbevuxen. Efter restaurering får kärren röjas på igenväxningsvegetation och slås vid behov.

Naturreservatet är indelat i 2 skötselområden:

1. Våtmark
2. Fastmarksholmar

3.2 Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Naturreservatet består av två skötselområden, se skötselplankarta bilaga 2b.

Skötselområde 1: Våtmark 44,5 ha

Områdesbeskrivning

Skötselområdet omfattar hela reservatet med undantag för fastmarksholmarna. Området utgörs av våtmark av olika typer på båda sidor om vattendraget Svartån, samt vattendraget i sig. Närmast vattendraget finns välutvecklade madmarker, framförallt i norra delen av reservatet. Övriga delar av våtmarken utgörs av kärr,

skogsbevuxen myr och sumpskog. Våtmarkens centrala delar är öppna eller glest bevuxna med björk och gran, för att mot fastmarken gradvis övergå i tallmossar av skvattramtyp och små buskage med dvärgbjörk. Kärren är bitvis rikkärr med förekomst av korallrot, Jungfru Marie nycklar och slätterblomma. I nordöstra delen av området finns ett dike.

Bevarandemål

Området ska utgöras av ett biologiskt värdefullt våtmarkskomplex med öppna madmarker, kärr, rikkärr skogsbevuxen myr och lövsumpskog. Områdets hydrologi ska vara så naturlig som möjlig. Växtligheten ska vara naturligt lågvuxen och de centrala delarna ska vara fria från träd och buskar. Arealen öppen våtmark (7140, 7160) och skogsbevuxen våtmark (9080, 91D0)) ska vara minst 44,5 hektar. Inslag av rikkärr (7230) ska finnas.

Restaureringsåtgärder

- Restaurering av igenväxande rikkärr, framförallt inom 1a, genom röjning/avverkning, avlägsnande av stubbar, tvbearbetning och restaureringsslätter för att därefter kunna skötas löpande med återkommande slätter.
- Avvattning diken kan efter särskild utredning åtgärdas, i syfte att återställa områdets naturliga hydrologi och förhindra uttorkning av mossen.

Löpande skötselåtgärder

- Området lämnas huvudsakligen utan åtgärder med undantag för rikkärren där vegetationen slås vid behov. Avslagen vegetation avlägsnas från rikkärren med lämplig metod.
- Röjning av eventuell framtida igenväxningsvegetation.

Skötselområde 2: Fastmarksholmar 6,4 ha

Områdesbeskrivning

Spritt i området finns ett antal mer eller mindre brukade fastmarksholmar med barrskog. Flera av dessa har förekomst av gammal tall och inslag av äldre gran. Död ved förekommer sparsamt.

Bevarandemål

Skogen ska vara olikåldrig och flerskiktad. Gammal tall ska förekomma. Kontinuitet av tall ska säkerställas genom ljusinsläpp i gläntor. Det ska finnas kontinuitet av död ved, både stående och liggande och i varierande nedbrytningsgrad. Arealen taiga (9010) ska vara 6,4 ha.

Restaureringsåtgärder

- Inga aktuella.

Löpande skötselåtgärder

- Punktvisa insatser för att säkerställa tallarnas fortlevnad och föryngring av tall och lövträd genom att begränsa graninväxning, lättare markstörning, luckhuggning och eventuellt punktbränning.

3.3 Friluftsliv och gränser

Inga insatser riktade mot friluftslivet är planerade inom reservatet utöver gränsmarkering och upprättande av informationsskyltar. För placering av informationsskyltar, se karta bilaga 2b.

Bevarandemål

Gränsmarkeringen för området ska vara i gott skick. Besökare till reservatet ska kunna ta del av föreskrifter och information om områdets naturvärden genom informationstavlor som är i gott skick och en informativ hemsida. Informationen i området ska förhöja upplevelsen av besöket, hjälpa besökarna att få sina förväntningar uppfyllda och bidra till att syftet med områdesskyddet uppnås.

Skötselåtgärder

- Naturreservatets gränser ska markeras enligt Naturvårdsverkets anvisningar inom 1 år efter att beslutet om naturreservatet vunnit laga kraft.
- Informationstavla ska placeras ut inom 1 år efter att beslutet om naturreservatet vunnit laga kraft. Informationstavlan ska innehålla karta över området, information om naturreservatets naturvärden samt naturreservatsföreskrifter för allmänheten.

- Naturreservatet ska ha en egen sida på Länsstyrelsens webbplats med information om områdets naturvärden och tillgänglighet

3.4. Oplanerade övergripande åtgärder

Inom hela naturreservatet är det tillåtet att bekämpa invasiva eller främmande arter som kan motverka syftet med naturreservatet.

3.5. Sammanfattning av planerade skötselåtgärder

Åtgärd	Var	När
Gränsmarkering	Yttergräns	Inom 1 år efter beslutet om naturreservat vunnit laga kraft.
Informationsskylt	Enligt kartbilaga 2b.	Inom 1 år efter beslutet om naturreservat vunnit laga kraft.
Hemsida	Länsstyrelsens webbplats	Snarast efter att naturreservat beslutats
Restaurering av igenväxande rikkärr	I första hand inom delområde 1a men även inom hela skötselområde 1	Inom 5 år efter beslutet om naturreservat vunnit laga kraft.
Hydrologisk återställning av diken	Skötselområde 1	Efter särskild utredning
Röjning av eventuell framtida igenväxningsvegetation.	Hela reservatet	Vid behov.
Punktbränning, markstörning, luckhuggning och röjning av gran	Skötselområde 2	Mellan 2025 till 2030
Inventering av behov och markstörning	Skötselområde 2	Med 5–10 års mellanrum

4. Dokumentation och uppföljning

4.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Skötselåtgärder som utförs inom naturreservatet ska följas upp och dokumenteras enligt Naturvårdsverkets och Länsstyrelsens riktlinjer.

4.2 Uppföljning av bevarandemål

En fördjupad uppföljning av naturreservatets värden (natur- och friluftslivsvärden) och de uppsatta bevarandemålen bör ske.

Uppföljningen ska ske enligt riktlinjer för uppföljning av skyddade områden.

5. Bilagor

2a Artlista

2b Skötselplanenkarta